

Π.3.2.5 Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες,
σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε
30 διδακτικές ώρες ανά τάξη

**Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία
Γ΄ Λυκείου**

**Θεματική ενότητα:
Θουκυδίδη, «Περικλέους Επιτάφιος» Β΄, 40**

**Τίτλος:
«Πίσω από τη βιτρίνα»**

Συγγραφή: ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΜΑΝΤΖΩΡΟΥ

Εφαρμογή: ΣΤΑΘΗΣ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ**

Θεσσαλονίκη 2014

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνοι υπο-ομάδας εργασίας αρχαίας ελληνικής γλώσσας δευτεροβάθμιας: Λάμπρος Πόλκας,

Κοσμάς Τουλούμης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101, Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Πίσω από τη βιτρίνα

Εφαρμογή σεναρίου

Στάθης Παπακωνσταντίνου

Δημιουργία σεναρίου

Βασιλική Μαντζώρου

Διδακτικό αντικείμενο

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία

Τάξη

Γ΄ Λυκείου

Χρονολογία

Από 21-01-2014 έως 11-03-2014

Σχολική μονάδα

2ο Γενικό Λύκειο Σερρών

Διδακτική / θεματική ενότητα

Θουκυδίδη, «Περικλέους Επιτάφιος», Βιβλίο Β΄, κεφ. 40

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

7 διδακτικές ώρες

Χώρος

Ι. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: Αίθουσα διδασκαλίας και εργαστήριο πληροφορικής

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Προκειμένου να υλοποιηθεί το παρόν σενάριο απαιτείται η συστηματική εξοικείωση του εκπαιδευτικού και των μαθητών με τις ομαδοσυνεργατικές μεθόδους διδασκαλίας

αρχικά και κατόπιν με τη χρήση και αξιοποίηση των βασικών εργαλείων των ΤΠΕ (επεξεργαστής κειμένου, λογισμικό παρουσιάσεων, τεχνικές αναζήτησης στο διαδίκτυο) και την κατάλληλη υλικοτεχνική υποδομή (σχολικό εργαστήριο Η/Υ, φορητός υπολογιστής, βιντεοπροβολέας, πρόσβαση στο διαδίκτυο). Επίσης, κρίνεται απαραίτητη η καλή γνώση της αγγλικής, τουλάχιστον από δύο μέλη των ομάδων, καθώς είναι αναγκαία η πρόσβαση σε ξενόγλωσσους πόρους.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Στο ομώνυμο σενάριο της Βασιλικής Μαντζώρου.

Το σενάριο αντλεί

Σύμφωνα, με τη Βασιλική Μαντζώρου, το σενάριο αποτελεί προσωπική της επίνοια και δεν αντλεί ή ιδέες ή υλικό από άλλα σενάρια ή εργασίες.

Β. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ / ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ενώ έχει ξεκινήσει ήδη ο Πελοποννησιακός πόλεμος, η Αθηναϊκή δημοκρατία παρουσιάζεται από τον Περικλή ως η τέλεια κοινωνία. Πολιτικά ρεαλιστής ο Περικλής αναγνωρίζει πιθανώς πως μόνον η διαρκής επίδειξη, έμμεση ή άμεση, της πολεμικής ισχύος μπορεί να διατηρήσει το ηγεμονικό status των Αθηνών, καθώς οι αποκαλούμενοι σύμμαχοι δεν είναι πλέον οικειοθελώς στο πλευρό της Αθήνας. Η αύξηση της πολεμικής ισχύος είναι το μέσο, για να απολαμβάνει η πόλη ειρηνικά τον πλούτο της. Το παρόν σενάριο στηριζόμενο στο κεφάλαιο 40 του «Επιταφίου» του Περικλή επιδιώκει να διεισδύσει στις ρωγμές της τέλει εικόνας της αθηναϊκής δημοκρατίας και να διερευνήσει τη ρητορική υπερβολή αυτού που ο Περικλής παρουσιάζει. Το συγκεκριμένο εγχείρημα, χαρακτηρίζεται εξ αρχής δύσκολο, καθώς επιχειρεί ουσιαστικά να ανατρέψει την εικόνα που τεχνηέντως προβάλλεται για την αρχαία Αθηναϊκή δημοκρατία, όχι μόνο από τον Περικλή, αλλά και από τις γενικότερες αντιλήψεις που διαμορφώνονται στο πλαίσιο του κυρίαρχου εκπαιδευτικού συστήματος.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

«Ακόμα και αν από τον κόσμο της κλασικής Αθήνας δεν μας είχε σωθεί τίποτε άλλο, ούτε κείμενο, ούτε αρχιτεκτόνημα, ούτε γλυπτό, ούτε αγγείο, έξω από τον επιτάφιο λόγο που καταχωρίζει ο Θουκυδίδης στο δεύτερο βιβλίο της ιστορίας του, και μόνο οι λίγες αυτές σελίδες θα αρκούσαν να μας αποκαλύψουν σε πόσο ύψος είχε φτάσει ο αθηναϊκός πολιτισμός στο δεύτερο μισό του 5ου π.Χ. αιώνα, να μας φανερώσουν ακόμα πόσο δυνατό ένιωθε ο Αθηναίος πολίτης τον δεσμό του με την πόλη του και πόσο καλά ήξερε ποια τα δικαιώματα του και ποιες οι υποχρεώσεις του απέναντι της. Αν υπάρχει ένα κείμενο που να δίνει το αληθινό νόημα της δημοκρατίας και του πατριωτισμού, αυτό είναι ο Επιτάφιος. Και κάτι άλλο: Ένας λόγος πανηγυρικός δεν έχει μοναδικό σκοπό να υμνήσει αυτά που έγιναν, αλλά και να φρονηματίσει, δείχνοντας αυτό που πρέπει να γίνει – να φρονηματίσει πλασματικά τους σύγχρονους ακροατές, ουσιαστικά όμως όλον τον μεταγενέστερο κόσμο, όταν μάλιστα έχουμε να κάνουμε με ένα «κτῆμα ἐς αἰεί», όπως η συγγραφή του Θουκυδίδη. Και είναι βέβαιο πως ο μεγάλος ιστορικός θέλησε να υψώσει μπροστά στον άνθρωπο όλων των καιρών και τόπων ένα ιδανικό ζώης, που αξίζει να παλέψει κανείς να το πραγματώσει, και ας μην τον αφήνει η ωμή ζωή να το πραγματώσει απόλυτα». (Ι.Θ. Κακριδής, *Ελλήνων λόγοι*, Θεσσαλονίκη 1981, σελ. 173-179).

Ένα πραγματικό μάθημα δημοκρατίας, όπως ο Επιτάφιος του Περικλή, σύμφωνα με όσα καταγράφει πιο πάνω ο Ι. Θ. Κακριδής και όπως συνηθίζουμε φιλόλογοι και μη να λέμε, έχει καταδικαστεί από το Ωρολόγιο Πρόγραμμα διδασκαλίας, αφού διδάσκεται για μια ώρα την εβδομάδα και όχι με τις καλύτερες εκπαιδευτικές συνθήκες. Είναι γενικά παραδεκτό ότι παρατηρούνται ουσιαστικές ελλείψεις στη γλωσσική κατάρτιση των μαθητών, οι οποίες τους δυσκολεύουν εξαιρετικά στην κατανόηση των κειμένων. Το αποτέλεσμα είναι καθηγητές και μαθητές να καταβάλλουν μεγάλες προσπάθειες, ανεπιτυχώς τις περισσότερες φορές, να συνταιριάξουν το κείμενο, τη μετάφραση και την ερμηνεία του με τη διδασκαλία των γλωσσικών και συντακτικών φαινομένων. Στην περίπτωση αυτή δεν

ικανοποιείται κανένας από τους σκοπούς του προγράμματος για τη διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών. Ούτε η αρχαία γλώσσα κατακτάται στον προσδοκώμενο βαθμό ούτε η ανθρωπιστική παιδεία υπηρετείται ουσιαστικά. Πολύ περισσότερο, όταν το προς διδασκαλία κείμενο είναι ο «Επιτάφιος του Περικλή», όπου και η γλωσσική προσπέλαση και η ενασχόληση με τον κόσμο και τις ιδέες του κειμένου προσκρούουν σε ορισμένες από τις παθογένειες του σύγχρονου Ελληνικού Λυκείου. Εκτός από αυτό προορίζεται για τη Γ΄ Λυκείου, τάξη στην οποία όποιο μάθημα δεν περιλαμβάνεται στο στενό πυρήνα των κατευθύνσεων αντιμετωπίζει την πλήρη αδιαφορία και απαξίωση των μαθητών. Επιπρόσθετα, το αρχαίο κείμενο προσεγγίζεται δύσκολα από τους μαθητές που δεν ακολουθούν τη θεωρητική κατεύθυνση, καθώς το αντιμετωπίζουν με αρνητισμό κι ορισμένες φορές, όπως οι ίδιοι δηλώνουν, ως ξένη γλώσσα.

Για τον λόγο αυτό απαιτείται ενός άλλου τύπου προσέγγιση που θα υπερβαίνει το κείμενο, θεωρώντας το περισσότερο ως αφορμή, και την παραδοσιακή διδασκαλία, υπακούοντας σε αρχές, οι οποίες ευνοούν την επικοινωνία και τη συνεργασία μεταξύ των μαθητών και την εφαρμογή μεθόδων που θα επιτρέψουν στους μαθητές να αλληλεπιδράσουν μεταξύ τους, να αναδείξουν τις ιδιαιτερότητές τους και να αναπτύξουν ποικίλες ερμηνείες σε ό,τι αφορά τα συμφραζόμενα – αλλά και τα μη συμφραζόμενα – του μαθήματος. Οι παραπάνω αρχές όχι μόνο εμπλουτίζουν τους διδακτικούς χειρισμούς που αναπτύσσει ο εκπαιδευτικός στο μάθημα, αλλά μπορούν και να εμπλέξουν τους μαθητές σε μαθησιακές διαδικασίες που ξεπερνούν τον πληροφοριακό χαρακτήρα και τις στερεοτυπικές πρακτικές. Βοηθούν δηλαδή τους μαθητές να προσεγγίζουν πληροφορίες ή να αναπτύσσουν ιδέες, δεξιότητες, αξίες, συναισθήματα, τρόπους σκέψης και μέσα έκφρασης του εαυτού τους, με βάση τη σύγχρονη εκπαιδευτική απαίτηση «να μάθουν πώς να μαθαίνουν». Κατά συνέπεια, προκρίνεται η ευρετική, ανακαλυπτική μέθοδος κατασκευής της γνώσης που θα υλοποιηθεί μέσα από την ομοδοσυνεργατική μάθηση.

Οι ομάδες ορίζουν τους ρόλους των μελών τους (χειριστής Η/Υ, συντονιστής κ.λπ.) και εργάζονται πάνω σε συγκεκριμένο υλικό (κείμενα, πηγές, εικόνες, διαγράμματα, χάρτες κ.λπ.) κρατώντας σημειώσεις, καταθέτοντας απορίες,

απαντώντας σε ερωτήματα και γενικά συγκροτώντας σε ενιαίο περίπου σώμα το προϊόν της δουλειάς τους. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στη φάση αυτή είναι να παρακολουθεί την ομάδα, να ενθαρρύνει δίνοντας οδηγίες, να επιλύει απορίες, να διαχειρίζεται το χρόνο κ.λπ.

Οι ομάδες ανακοινώνουν τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξαν και προβαίνουν στη στοχαστική ερμηνεία τους, κάνοντας συνοψίσεις και αναζητώντας συνδέσεις, προεκτάσεις κ.λπ.

Στόχος είναι να εμπλακούν προσωπικά σε κοινό προβληματισμό, να κινητοποιηθούν και να αναπτύξουν νοητικές διεργασίες, προκειμένου να δώσουν λύσεις στη διάρκεια συζήτησης με ολόκληρη την τάξη ή στη διάρκεια μιας διάλεξης. Οι μαθητές παράγουν ερωτήσεις, παραδείγματα ή απαντήσεις, καλούνται να επανεξετάσουν, να συνοψίσουν, να συζητήσουν, να υποβοηθήσουν ο ένας τον άλλον ή να δημιουργήσουν κάτι μαζί. Η μάθηση οικοδομείται λοιπόν κοινωνικά και ιδιοσυγκρασιακά, δεν έχει όμως στατικό χαρακτήρα, πρέπει να χρησιμοποιείται από το άτομο κριτικά για την κατανόηση της πραγματικότητας και των κοινωνικών δομών που τη συνιστούν (Ματσαγγούρας, 1999) και ταυτίζεται με το διαρκώς ζητούμενο, την κατανόηση του εσωτερικού κόσμου των μαθητών, την αυτογνωσία των εκπαιδευτικών, την αναζήτηση του κατάλληλου κάθε φορά πλαισίου μάθησης, που συνδέεται με την εμπειρία και τη ζωή.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω ο ρόλος του εκπαιδευτικού σε τέτοιες συνθήκες μάθησης είναι εντελώς διαφορετικός, υποστηρικτικός, ενθαρρυντικός. Δεν αντιμετωπίζεται πλέον ως ο αποκλειστικός φορέας της γνώσης. Ακόμη, είναι ο συνερευνητής που μαζί με τους μαθητές του θα προβληματιστεί για τη φύση της γνώσης και της διδασκαλίας, θα αντιμετωπίσει δυσκολίες, θα αξιοποιήσει κάθε απροσδόκητη περίσταση που θα δημιουργηθεί. Μια τέτοια θεώρηση, χωρίς να αγνοεί στόχους και προθέσεις, προωθεί τη χειραφέτηση του εκπαιδευτικού, διευκολύνει την επίτευξη κοινωνικής αλλαγής, προάγει την εσωτερική δυναμική του επαγγέλματος και συνεισφέρει στον εκδημοκρατισμό της εκπαίδευσης (Ξωχέλλης 2005).

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ - ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις πρότυπα, στάσεις ζωής

Με την παρούσα διδακτική πρόταση οι μαθητές επιδιώκεται:

- ✓ Να αντιληφθούν τη σημασία της συμμετοχής στα κοινά.
- ✓ Να αναγνωρίσουν πως « κάθε νόμισμα έχει δύο όψεις » και να εθιστούν στη μη επιφανειακή προσέγγιση των πραγμάτων αλλά στη σφαιρική και πολυεπίπεδη αντιμετώπισή τους.
- ✓ Να διακρίνουν τις επιμέρους αρετές των Αθηναίων.

Γνώσεις για τη γλώσσα

Με την παρούσα διδακτική πρόταση οι μαθητές επιδιώκεται:

- ✓ Να ασκηθούν στην αναγνώριση των εκφραστικών μέσων της βραχυλογίας και των αντιθέσεων.
- ✓ Να μπορούν να παράγουν προφορικό προσχεδιασμένο λόγο σε συγκεκριμένο πλαίσιο.

Γραμματισμοί

Με την παρούσα διδακτική πρόταση οι μαθητές επιδιώκεται:

- ✓ Να αξιοποιούν τις ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες.
- ✓ Να ασκηθούν στη σύγκριση κειμένων, την κριτική αποτίμησή τους και την εξαγωγή προσωπικών συμπερασμάτων.
- ✓ Να εξοικειωθούν με τα σώματα κειμένων και να ανιχνεύουν παραδείγματα μέσα από τα αυθεντικά συμφραζόμενα.
- ✓ Να ασκηθούν στο διάλογο, στην κριτική αποτίμηση πηγών διαφορετικού είδους για την εξαγωγή συμπερασμάτων και στην παραγωγή προφορικού ή γραπτού λόγου σε συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο.
- ✓ Να εθισθούν σε διαδικασία ελέγχου των έντυπων και ηλεκτρονικών πηγών πληροφόρησης.
- ✓ Να αντλούν από τον πνευματικό πολιτισμό, αρχαίο και νεότερο, ερεθίσματα για την κριτική αντιπαράθεση με το σύγχρονο περιβάλλον.

Διδακτικές πρακτικές

Η εμπειρία, όσων διδάσκουν στη Γ΄ Λυκείου μαθήματα που σχετίζονται με τις πανελλήνιες εξετάσεις, είναι οδυνηρή, καθώς προσπαθούν κάτω από αντίξοες συνθήκες να μην αυτοακυρωθούν, έχοντας να αντιμετωπίσουν, εκτός από τις εγγενείς δυσκολίες του μαθήματος και την αδιαφορία των μαθητών, στην οποία διαρκώς προσκρούουν. Η ιδέα για προσωπική εμπλοκή των μαθητών στη μαθησιακή διαδικασία, εμφανίζεται ως ενδιαφέρουσα από κάθε άποψη. Το γεγονός ότι το σενάριο υιοθετεί την μαθητοκεντρική προσέγγιση σε καμιά περίπτωση δεν δημιουργεί αυταπάτες αυτόματης επιτυχίας και επιτυχούς αντιμετώπισης χρόνιων παθογενειών του εκπαιδευτικού μας συστήματος. Ωστόσο, αναμένονται και πολλαπλά οφέλη, αφού οι μαθητές ανακαλύπτουν τη γνώση, υπό την καθοδήγηση βέβαια των φύλλων εργασίας και κατά συνέπεια ασκούνται στην αυτοπειθαρχία και στην υπευθυνότητα η οποία είναι απαραίτητη σε κάθε συνεργατική προσπάθεια. Παράλληλα, ανιχνεύοντας στοιχεία πίσω και έξω από το κείμενο, διευρύνουν την οπτική τους και ενδυναμώνουν το κριτικό τους υπόστρωμα. Τέλος, αναμένεται η εξοικειώσή τους με την ιδέα της ανάληψης πρωτοβουλιών και την ικανότητα του αυτοσχεδιασμού. Αυτό θα επιτευχθεί με την εμπλοκή του συναισθήματος ή και της φαντασία τους στην αναζήτηση λύσεων ή στην εξωτερίκευση της δημιουργικής τους διάθεσης.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Ο «Επιτάφιος» λόγος του Περικλή που διασώζει ο Θουκυδίδης (αντιπαρέρχομαι βέβαια τα ζητήματα πατρότητας του συγκεκριμένου κειμένου) έχει χαρακτηριστεί ως εργαλείο πολιτικής σκέψης και προσφέρει πολλές αφορμές για κριτική ερμηνεία της κοινωνικής και πολιτικής πραγματικότητας που μας περιβάλλει και για σύγκριση με σύγχρονες καταστάσεις που είναι οικείες στην καθημερινότητα των μαθητών. Αυτά τα πλεονεκτήματα του συγκεκριμένου κειμένου, δεν πρέπει να αγνοηθούν. Επιβάλλεται, λοιπόν, μέσα από πολλά διδακτικά πειράματα και εναλλακτικές στρατηγικές να επιχειρηθεί η πολλαπλή εκμετάλλευση του κειμένου. Η εμπλοκή των

ΤΠΕ και της ομαδοσυνεργατικής μεθόδου, αποτελεί μια προσπάθεια προς τη συγκεκριμένη κατεύθυνση. Η επιτυχία της, βέβαια, θα εξαρτηθεί από πολλούς παράγοντες, κυρίως όμως από τον καλό προγραμματισμό της διδασκαλίας, από την αξιοποίηση των υπάρχουσών δομών και δυνατοτήτων και φυσικά από τις «ταυτότητες» και τη διάθεση των μαθητών.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Το σενάριο δεν αγνοεί τη σχολική πραγματικότητα, ωστόσο επιχειρεί να τη βελτιώσει. Επιχειρεί να νοηματοδοτήσει μια προσπάθεια που δείχνει a priori καταδικασμένη. Το κεφάλαιο 40 είναι μέρος της διδακτέας ύλης και η στοχοθεσία του σεναρίου εναρμονίζεται απόλυτα με τους στόχους της διδασκαλίας του μαθήματος των αρχαίων ελληνικών στο Λύκειο. Κατά συνέπεια, το σενάριο, εμπριέχοντας και στοιχεία παραδοσιακής διδασκαλίας, υπακούει απόλυτα στη λογική του αναλυτικού προγράμματος σπουδών και δεν προσκρούει ούτε στις γενικές αλλά ούτε και στις επιμέρους κατευθυντήριες γραμμές του.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Η εισαγωγή των ΤΠΕ σε ένα τέτοιο μάθημα αναμένεται να συμβάλλει θετικά, ώστε να κεντρίσει το ενδιαφέρον των μαθητών και να τους εμπλέξει δημιουργικά σε δραστηριότητες διερευνητικού τύπου. Επίσης θα συντελέσει στη δημιουργία κριτικών υποκειμένων που θα διαθέτουν το αναγκαίο υπόβαθρο, ώστε να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της εποχής. Είναι σαφές ότι οι ΤΠΕ δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται απλά ως πηγές πληροφοριών, αλλά και ως εργαλεία συγγραφής και φυσικά ως μέσα άσκησης και πρακτικής γραμματισμών.

Κείμενα

Κείμενα σχολικών εγχειριδίων

[Θουκυδίδη, «Ιστορία» βιβλίο 2, κεφάλαιο 40](#)

Κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

Ισοκράτη, «Πανηγυρικός». 4.100-109 (Μετάφραση Στέλλα Μπατζάκου)

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό

Ταινίες

Βίντεο

http://www.youtube.com/watch?v=0bYXbC8_OIQ

<http://www.youtube.com/watch?v=r5ehowcKpvM>

<http://www.youtube.com/watch?v=7YDKTLQSs8M>

Τραγούδια-Ηχητικά αποσπάσματα

Ιστοσελίδες

<http://www.spartans.gr>

<http://www.sikyon.com/>

[Περσέας,](#)

<http://www.fhw.gr/chronos/05/gr/>

http://www.eie.gr/archaeologia/gr/chapter_more_2.aspx

http://www.fhw.gr/chronos/05/gr/economy/400civil_misthoi.html

http://www.youtube.com/watch?v=qxnbVXWX_uk

http://www.stoa.org/projects/demos/article_law_glossary?page=9&greekEncoding

<http://www.fhw.gr/chronos/05/gr/politics/210years50.html>

<http://www.mikrosapoplous.gr/thucy/vivlia/contents.htm>

Διδακτική πορεία / στάδια / φάσεις

Σε γενικές γραμμές ακολούθησα τις κατευθύνσεις της συντάκτριας του σεναρίου, ωστόσο έλαβα υπόψη μου τις ιδιαιτερότητες του τμήματός μου και τις υπάρχουσες δομές και δυνατότητες. Στη Γ΄ Λυκείου διδάσκω τον «Επιτάφιο» σε δυο τμήματα (Γ3 και Γ4). Το σενάριο εφαρμόστηκε στο τμήμα Γ3 που αποτελείται από 26 μαθητές με αγόρια και κορίτσια ισομοιρασμένα. Στο συγκεκριμένο τμήμα δίδαξα φέτος για

πρώτη φορά και είχα πληροφορηθεί ότι δεν υπήρχε εμπειρία προηγούμενης εμπλοκής των μαθητών σε παρόμοιες πρακτικές, αναμένοντας τα συνηθισμένα σε παρόμοιες περιπτώσεις προβλήματα. Το γεγονός, ότι το μάθημα γίνεται την πρώτη ώρα του ωρολογίου προγράμματος, δημιούργησε τις πρόσθετες δυσκολίες στις οποίες αναφέρθηκα πιο πριν. Είχα αποφασίσει εξ αρχής να μην τροποποιήσω το σενάριο, παρά μόνο εάν εκ των πραγμάτων αυτό καθίστατο αναγκαίο, πράγμα που σε κάποιες περιπτώσεις έγινε. Την ίδια ακριβώς εποχή εφαρμόζα στο άλλο τμήμα (Γ4) παρόμοια διδακτική πρόταση υλοποιώντας το δικό μου σενάριο με τίτλο «Η σύγκριση κάνει τη διαφορά» στην ενότητα 39 του επιταφίου, στοχεύοντας σε ένα άτυπο ανταγωνισμό μεταξύ των τμημάτων κάτι που τελικά δεν έγινε.

Το σενάριο ξεκίνησε την Τρίτη, 21 Ιανουαρίου 2014, αμέσως μετά τα υποχρεωτικά διαγωνίσματα και το επίσημο τέλος του 1^{ου} τετραμήνου. Εδώ πρέπει να αναφέρω ότι στο συγκεκριμένο τμήμα διδάσκω την πρώτη ώρα του ωρολογίου προγράμματος, ο ωφέλιμος διδακτικός χρόνος της οποίας δεν υπερβαίνει τα 30 λεπτά. Εκτός αυτού και οι μαθητές δεν έχουν «ξυπνήσει» ακόμη, με αποτέλεσμα η συμμετοχή τους να είναι υποτονική. Για το λόγο αυτό έπρεπε να πηγαίνω πολύ νωρίτερα και να ετοιμάζω το εργαστήριο, για να μη χάνεται πολύτιμος χρόνος.

Είχα ήδη ολοκληρώσει τη διδασκαλία της ενότητας 39 και είχα κάνει τις σχετικές προεργασίες για την υλοποίηση του σεναρίου. Δεν διέβλεπα και ιδιαίτερο ζήλο από την πλευρά των μαθητών που έδειχναν αρκετά καταπονημένοι στον ψυχολογικό τομέα και είναι γνωστό ότι σκέφτονται μόνο χρησιμοθηρικά. Οι αδιάφοροι μαθητές αγκάλιασαν θετικά την ιδέα, αλλά πόσο μπορεί να βασιστεί κανείς σε αυτούς; Πώς μπορεί ένα σενάριο να πετύχει, όταν οι μαθητές κατά κάποιο τρόπο "σύρονται σε αυτό εκόντες- άκοντες;" Ωστόσο αυτή στάθηκε και η πρόκληση. Αν η ενασχόλησή τους με το σενάριο λειτουργούσε ως βαλβίδα εκτόνωσης του άγχους, ως μέσο ψυχικής αποφόρτισης και ως δειλή απελευθέρωση της καταπιεσμένης δημιουργικής τους έκφρασης, θα το θεωρούσα μεγάλη επιτυχία.

Δεν είχα επιλύσει ακόμη το θέμα της εξεύρεσης του απαιτούμενου χρόνου. Με βάση τους ρυθμούς και εφόσον δεν χανόταν και κάποιο μάθημα το σενάριο θα ολοκληρωνόταν στις αρχές Μαρτίου. Όμως, αν το σενάριο απλωθεί σε τόσο χρόνο,

χάνεται η ενότητα και η συνοχή του και οι στόχοι δεν επιτυγχάνονται. Είχα όμως την ελπίδα ότι θα εξασφαλίσω κάποιες ώρες από άλλα μαθήματα, αλλά δεν το πέτυχα, όχι γιατί οι συνάδελφοι ήταν απρόθυμοι, αλλά γιατί οι ίδιοι οι μαθητές δεν το δέχονταν.

Την πρώτη διδακτική ώρα συγκεντρωθήκαμε στο εργαστήριο υπολογιστών. Ο χρόνος αναλώθηκε κυρίως σε οργανωτικά ζητήματα. Συζητήθηκε ο τρόπος εργασίας και τέθηκε ένα χρονοδιάγραμμα. Οι μαθητές με διαβεβαίωσαν για την πρόθεσή τους να εργαστούν υπεύθυνα και έγινε ο χωρισμός τους σε έξι ομάδες των τεσσάρων ή των πέντε μελών. Βέβαια η παρουσία μεγάλου αριθμού έδινε την αίσθηση του "αδιαχώρητου" στην αίθουσα, χωρίς ωστόσο να δημιουργούνται συνθήκες χάους ή ασφυξίας. Συμφωνήθηκε επίσης το τελικό προϊόν να αναρτηθεί στην ιστοσελίδα του σχολείου και, για να τους εμφυσήσω τη διάθεση για εργασία τους έδειξα κάποιες εργασίες παλιότερων μαθητών από την [ιστοσελίδα του σχολείου](#). Συμφωνήθηκε επίσης ο τρόπος με τον οποίο θα αποθηκεύουν προσωρινά τις εργασίες (δίσκος, flash, email), ώστε να αποτραπεί το ενδεχόμενο κακοτοπιάς. Οι μαθητές κατέβασαν μόνοι τους τα φύλλα εργασίας από τον [ιστότοπο](#) στον οποίο τα είχα αναρτήσει και άρχισαν να τα μελετούν.

2η ώρα στο εργαστήριο πληροφορικής

Οι μαθητές ασχολούνται με την υλοποίηση του [εισαγωγικού φύλλου](#) εργασίας. Για τη συγκεκριμένη δραστηριότητα η συντάκτρια βασιλική Μαντζώρου αναφέρει τα εξής: «Οι μαθητές χωρισμένοι σε ομάδες εργάζονται για το εισαγωγικό φύλλο εργασίας, εκτελώντας συγκεκριμένες δραστηριότητες. Συγκεκριμένα, εισέρχονται στον ιστότοπο της Πύλης εντοπίζουν το κεφάλαιο 40 και κατόπιν με βάση τα στοιχεία της μετάφρασης αποδελτιώνουν σε πίνακα τα χαρακτηριστικά των Αθηναίων που περιέχονται σε αυτό. Είναι σαφές ότι με τη δραστηριότητα αυτή επιχειρείται η ενεργοποίηση της αφαιρετικής και κριτικής ικανότητας των μαθητών, ενώ ταυτόχρονα γίνεται προσπάθεια να αντιμετωπιστούν αβασάνιστες γνώμες που έχουν σχηματιστεί από τα προηγούμενα μαθητικά τους χρόνια. Κατόπιν τους ζητείται να επιχειρηματολογήσουν για το στοιχείο του ήθους των Αθηναίων που θεωρούν σημαντικό. Μοιραία η σύγκριση με τη Σπάρτη, που διατρέχει όλο τον Επιτάφιο, δε θα μπορούσε λοιπόν να παραβλεφθεί κι εδώ. Είναι γεγονός ότι η Σπαρτιατική κοινωνία

ασκεί μεγάλη έλξη στους μαθητές και κυκλοφορούν μεταξύ τους πολλά ιδεολογήματα και στρεβλώσεις που προέρχονται κυρίως από το διαδίκτυο και τη χολιγουντιανή απόδοση της Σπάρτης με τη γνωστή ταινία «300». Επιδιώκουμε λοιπόν να ανατρέξουν σε συγκεκριμένους ψηφιακούς πόρους, ώστε να ανακατασκευάσουν αυτή την εικόνα, να εντοπίσουν τις διαφορές των δύο χαρακτήρων και να οδηγηθούν τελικά στην ενσυναίσθηση, επιλέγοντας το ήθος που θεωρούν ότι τους αντιπροσωπεύει».

Εφαρμογή

Στην πράξη για το εισαγωγικό φύλλο απαιτήθηκαν τρεις διδακτικές ώρες και όχι μία. Θεωρώ ότι υπήρξε αστοχία της συντάκτριας στην ορθή αποτίμηση του απαιτούμενου χρόνου στο σημείο αυτό, όταν για την επίσκεψη και μόνο στους προτεινόμενους ιστότοπους απαιτούνται τουλάχιστον δυο ώρες. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα το σενάριο να απλωθεί στο χρόνο και να μην επιτυγχάνονται οι επιδιωκόμενοι στόχοι. Βέβαια εκμεταλλεύτηκα την απουσία ενός συναδέλφου και αφιέρωσα τη δική του ώρα στο εισαγωγικό φύλλο εργασίας.

Οι μαθητές εντόπισαν στην Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα το κείμενο και τις δυο μεταφράσεις και τα μετέφεραν στο Word. Πολλοί μαθητές, παρά τα περί του αντιθέτου θρυλούμενα, ελάχιστα γνωρίζουν για τους πίνακες και τις δυνατότητες μορφοποίησης του κειμενογράφου. Δυσκολεύτηκαν να κατανοήσουν τη φράση: «να δημιουργήσετε πίνακα με τρεις στήλες στη μια εκ των οποίων θα αποδελτιώσετε το σημείο του κειμένου στο οποίο αναφέρεται συγκεκριμένο χαρακτηριστικό του ήθους των Αθηναίων, η μετάφρασή του, ένα δικό σας επίθετο ή φράση που θα το αποδίδει». Θεωρώ ότι η διατύπωση εδώ θα έπρεπε να είναι πιο «φιλική» προς τον μαθητή και να τον καθοδηγεί σωστά. Εδώ υπήρχαν πολλές απορίες και χρειάστηκε να δώσω διευκρινίσεις σε όλες τις ομάδες. Όταν έγινε αντιληπτό το περιεχόμενο της δραστηριότητας, στη συνέχεια, υλοποιήθηκε σχετικά εύκολα. Τα επίθετα που δόθηκαν για τους Αθηναίους ποικίλουν ως προς το εύρος και την ποιότητά τους από ομάδα σε ομάδα. Στο σημείο αυτό πρέπει να υπογραμμίσω με βάση την εμπειρία μου, ότι από τις δραστηριότητες αυτού του είδους δεν επιτυγχάνεται καμιά κατάκτηση του κειμένου στο γλωσσικό επίπεδο. Υπό αυτή την έννοια, οι λέξεις εφόσον

μεταφραστούν διαφορετικά από τους διάφορους συγγραφείς, χάνουν το «σφρίγγος» και την ιδιαίτερη δυναμική τους, πράγμα που αντανακλά αρνητικά στη συνολική πρόσληψη του κειμένου.

Στη συνέχεια, τα πράγματα ήταν πιο εύκολα, αφού ζητήθηκε από τους μαθητές να δημιουργήσουν μια παράγραφο με τη μέθοδο της αιτιολόγησης, αναπτύσσοντας ένα χαρακτηριστικό του ήθους των Αθηναίων το οποίο θα επέλεγαν οι ίδιοι. Αυτό το κάνουν συχνά στο μάθημα της νεοελληνικής γλώσσας και ως δραστηριότητα χαρακτηρίζεται σχετικά απλή. Ωστόσο, το χτύπημα του κουδουνιού βρήκε τους περισσότερους να μην έχουν ολοκληρώσει ακόμη τη δραστηριότητα.

Η επόμενη δραστηριότητα απαίτησε χρόνο που στάθηκε δύσκολο να εξευρεθεί. Γνωρίζοντας την κατάσταση ζήτησα από τους μαθητές να παρακολουθήσουν τα βίντεο στο σπίτι τους, κάτι που όμως δεν έκαναν, επικαλούμενοι έλλειψη χρόνου ή απουσία διαδικτύου στο σπίτι τους. Κατά συνέπεια, η παρακολούθηση έγινε στο εργαστήριο με πολλές δυσκολίες και απαιτήθηκε και άλλη μια ώρα για τη συγγραφή της απάντησης και για την προφορική παρουσίαση στην τάξη της τεκμηριωμένης απάντησής τους στο ερώτημα: «Σε ποια από τις δυο πόλεις, στην Αθήνα ή στη Σπάρτη, θα προτιμούσατε να ζείτε και γιατί;». Το βίντεο θεωρήθηκε κουραστικό, πολύ αφηγηματικό και γενικά δεν άρεσε στους μαθητές. Οι περισσότεροι μαθητές έδειξαν την προτίμησή τους στη Σπάρτη, επειδή, ταιριάζει στο χαρακτήρα και τις πεποιθήσεις τους, χωρίς περαιτέρω τεκμηριωτική υποστήριξη. Η συμμετοχή στο πρώτο φύλλο εργασίας υπήρξε καλή, αν και κάποιοι μαθητές είτε αργούσαν να μπουν στο εργαστήριο, είτε απουσίαζαν την 1^η διδακτική ώρα. Δεν διέκρινα ιδιαίτερη συμμετοχή των μαθητών της θεωρητικής κατεύθυνσης, μάλλον ένα είδος σνομπισμού εισέπραξα από αυτούς. Εντυπωσιακή θεωρώ τη συμμετοχή των «μέτριων» μαθητών, που έδειξαν φιλότιμο και ζήλο μεγαλύτερο σε σχέση με τους «καλούς» μαθητές. Τα παραγόμενα προϊόντα δεν διεκδικούν ιδιαίτερες δάφνες και εκτιμώ ότι πρέπει να επαναδιατυπωθεί η πρώτη δραστηριότητα και να αναθεωρηθούν τα χρονικά πλαίσια του συγκεκριμένου εισαγωγικού φύλλου εργασίας.

2^η φάση (δυο μη συνεχόμενες αλλά εντός της ίδιας μέρας ώρες στο εργαστήριο).

Εφαρμογή

Για τη δεύτερη φάση και εξ αιτίας της διαφαινόμενης έλλειψης χρόνου αποφάσισα να υλοποιηθούν ταυτόχρονα τα τρία φύλλα εργασίας ως εξής: δυο ομάδες ασχολήθηκαν με το πρώτο φύλλο εργασίας, άλλες δυο με το δεύτερο φύλλο εργασίας και άλλες δυο με το τρίτο φύλλο εργασίας. Την κατανομή έκανα εγώ τυχαία, ώστε να μη χαθεί χρόνος και να προληφθούν αντιδράσεις. Το πρώτο τέταρτο αναλώθηκε σε διαδικαστικά ζητήματα και παρασχέθηκαν γενικές οδηγίες σχετικά με τις ιδιαιτερότητες των φύλλων εργασίας και τις υποχρεώσεις των ομάδων.

1^ο φύλλο εργασίας (Η εικόνα της πόλης. Ομάδα α' και β')

Το πρώτο φύλλο εργασίας αναφέρεται στην «εικόνα της πόλης» και στόχος είναι να καταδειχθούν η «φιλοκαλία» και η «ευτέλεια» ως αρετές του κλασικού ανθρώπου αλλά και η ρητορική υπερβολή που σχετίζεται με την παρουσίαση των στοιχείων αυτών. Στόχος του φύλλου εργασίας ήταν να γίνει κατανοητό πως ο αριθμός και η πολυτέλεια των οικοδομημάτων της κλασικής Αθήνας δεν συνάδει με τα λεγόμενα του Περικλή που φιλοδοξεί να δώσει μια ιδεατή εικόνα. Οι μαθητές περιηγήθηκαν στις ιστοσελίδες και έδειξαν εντυπωσιασμένοι. Παρατηρήθηκαν κάποιες αδυναμίες στο βίντεο, καθώς υπήρχαν διακοπές και η ένταση του ήχου ήταν κάπως προβληματική. Από τις δυο ομάδες μόνο η μια παρήγαγε κείμενο, ενώ η άλλη αναλώθηκε σε ατέρμονες αναζητήσεις, χωρίς να καταλήξει σε κάτι συγκεκριμένο, όπως εκ του αποτελέσματος διαπιστώθηκε. Βέβαια, το άρθρο που παρήγαγε η ομάδα δεν ήταν αξιόσεων, γιατί οι μαθητές δεν έχουν εθιστεί στην συμπαραγωγή και στην κατασκευή συνεργατικών προϊόντων.

Το συγκεκριμένο φύλλο, δεν παρουσιάζει ιδιαίτερες δυσκολίες, ωστόσο πρέπει να επισημανθεί ότι οι μαθητές μας, όπως και οι περισσότεροι, σπάνια βλέπουν πέρα από τον ορίζοντα και «πίσω από τη βιτρίνα». Χρειάστηκε να κατευθύνω την έρευνα προς συγκεκριμένη οπτική, δεδομένου ότι κάποια ζητήματα παρουσιάζονται εξιδανικευμένα. Εκείνο που τονίστηκε βέβαια ήταν η ρητορική υπερβολή και η σκοπιμότητά της. Ως προς την αξιολόγηση του φύλλου εργασίας υπογραμμίζω και πάλι ότι δεν μπορεί να υλοποιηθεί στα πλαίσια μιας διδακτικής ώρας.

Ως προς την πρώτη δραστηριότητα που παραπέμπει στην ιστοσελίδα Perseus, θα προτιμούσα είτε να δώσω εγώ το λήμμα, είτε να τους παραπέμψω στο επίτομο λεξικό Liddell Scott που υπάρχει στις ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα. Τα λεξικά στην ιστοσελίδα Perseus δεν είναι λειτουργικά και εκτός των άλλων υπάρχουν και οι δυσκολίες της Αγγλικής γλώσσας.

2^ο φύλλο εργασίας (Η λειτουργία του πολιτεύματος. Ομάδα γ' και δ')

Οι δραστηριότητες του [φύλλου αυτού](#) είναι συγκεκριμένες, ωστόσο είναι πολλές και κάποιες από αυτές υπερβαίνουν τις δυνατότητες των μαθητών. Η έννοια της «απραγμοσύνης» διερευνήθηκε σχετικά εύκολα, κυρίως από τους μαθητές της θεωρητικής κατεύθυνσης, οι οποίοι είχαν κάποια εξοικείωση με τη χρήση των λεξικών. Αναμφίβολα οι μαθητές κατανόησαν τη σημασία της προσωπικής συμμετοχής ως υπηρεσία και διακονία στο δημοκρατικό πολίτευμα. Στη συνέχεια, ζητήθηκε από τους μαθητές να κατασκευάσουν διαδικτυακά αφίσα ευαισθητοποίησης για τη συμμετοχή στα κοινά, με στόχο να συνειδητοποιήσουν ότι τα αρχαία ελληνικά κείμενα είναι ζωντανά και μπορούν να σχολιάσουν και τη σημερινή πραγματικότητα. Τέλος, μέσω της επόμενης δραστηριότητας επιχειρήθηκε η σύνδεση της επαγγελματοποίησης της πολιτικής με την παρακμή της δημοκρατίας. Με τη συλλογή στοιχείων σχετικά με τους μισθούς των δημόσιων αρχόντων και την παρακολούθηση βίντεο από την παράσταση των Αχαρνέων (ΚΘΒΕ, 2010), όπου ο Δικαιοπόλις περιγράφει τη ζοφερή κατάσταση της Αθήνας του Πελοποννησιακού πολέμου, επιδιώχθηκε να γίνουν συνειρμοί με τη σύγχρονη πραγματικότητα, ώστε οι μαθητές να εντοπίσουν τις αδυναμίες της αθηναϊκής δημοκρατίας. Το τελευταίο βίντεο δεν κατέστη δυνατό να το παρακολουθήσουν οι μαθητές για τεχνικούς λόγους και ζητήθηκε να το δουν στο σπίτι, χωρίς αυτό να μπορεί να ελεγχθεί. Η κατασκευή του λεξικογραφικού λήμματος αποδείχθηκε δύσκολη για τους μαθητές και χρειάστηκε να προσφέρω οδηγίες και γενικές κατευθύνσεις. Για τη συνέχεια υπήρξε ζωηρή συζήτηση μεταξύ των μαθητών για τη διαφθορά των δημόσιων αρχόντων. Ακόμη και για την υπόθεση «Ζίμενς» και τη λίστα «Λαγκάρντ» έγινε λόγος. Υπήρχε γενικά μια τάση απαξίωσης της πολιτικής και σκέφτηκα ότι θα έπρεπε να παρέμβω και να κλείσω τεχνηέντως τη συγκεκριμένη συζήτηση, πριν εκτραπεί σε ανεπιθύμητους

ατραπούς. Η αφίσα ευαισθητοποίησης (picasa) που δημιουργήθηκε με βάση τις δυνατότητες και τα εργαλεία θεωρείται ικανοποιητική. Σχετικά με τον χρόνο, θεωρώ ότι μια διδακτική ώρα είναι απειροελάχιστη. Ίσως μια πρόβλεψη για τρεις ώρες, να είναι πιο ρεαλιστική. Που να βρεθούν όμως; Ωστόσο, αν δεν υπάρχει επάρκεια χρόνου, πώς να παραχθούν ικανοποιητικά αποτελέσματα και να υπηρετηθεί η στοχοθεσία;

3^ο φύλλο εργασίας (Η συμπεριφορά απέναντι στους συμμάχους. Ομάδα ε' και στ')

Στο φύλλο αυτό οι μαθητές κλήθηκαν να διερευνήσουν τη μετατροπή της αθηναϊκής συμμαχίας σε ηγεμονία εντοπίζοντας τους παράγοντες που συνέβαλαν σε αυτό. Στην κατεύθυνση αυτή μελέτησαν τον διάλογο Αθηναίων – Μηλίων, που παραθέτει ο ίδιος ο Θουκυδίδης, ένα ασυνήθιστο απόσπασμα γραμμένο σε μορφή που θυμίζει θεατρικό έργο. Οι Αθηναίοι ωμά και κυνικά αρνούνται το δικαίωμα αυτοδιάθεσης ή τουλάχιστον ουδετερότητας στους Μηλίους. Τα στοιχεία αυτά αποτελούν κόλαφο για την εικόνα της Αθηναϊκής ηγεμονίας και είναι διαμετρικά αντίθετα με όσα ο Περικλής εδώ παραθέτει. Πίσω από τη βιτρίνα, λοιπόν, υπάρχει μια άλλη πραγματικότητα, επιμελώς καλυμμένη. Το άρθρο του καθηγητή Μ. Τιβέριου έδωσε κάποια τροφή για τη συζήτηση, ωστόσο το τελικό προϊόν, η καταγραφή των συμπερασμάτων τους σε ένα τελικό κείμενο με τον τίτλο «Αλήθειες και ψεύδη για τη σχέση των Αθηναίων με τους συμμάχους τους» δεν πραγματοποιήθηκε με επιτυχία, αφού οι μαθητές επικαλέστηκαν «έλλειψη χρόνου». Ωστόσο εκφράστηκαν προφορικά και διατυπώθηκαν πολλές ενδιαφέρουσες απόψεις, κάποιες από τις οποίες είναι πολύ απλοϊκές. Μάλιστα κάποιοι παρομοίασαν την Αθηναϊκή ηγεμονία με τη σημερινή αμερικανική κυριαρχία, εντοπίζοντας πολλές ομοιότητες. Διατυπώθηκαν πολλά παράπονα, ότι η δραστηριότητα είναι σύνθετη και απαιτητική, ωστόσο διέγνωσα και κάποια κόπωση των μαθητών από τη συνεχή ανακύκλωση γύρω από το ίδιο θέμα, γεγονός που μου έδωσε το προμήνυμα να συντομεύσω τη διαδικασία, πριν η κωλυσιεργία των μαθητών παγιωθεί ως στάση και συμπεριφορά.

3^η φάση (Επιλογικό φύλλο εργασίας και ολομέλεια τμήματος. 1 ώρα στο εργαστήριο και 1 ώρα στην αίθουσα διδασκαλίας)

Στο [επιλογικό φύλλο](#) από τις δυο δραστηριότητες παρέλειψα τη δεύτερη που είναι αρκετά χρονοβόρα και ασχολήθηκα μόνο με την πρώτη, δηλαδή με τη βραχυλογία. Η δραστηριότητα αυτή φαντάζει παράταιρη με το όλο κλίμα του σεναρίου και δυσκολεύθηκα να εξηγήσω τη σκοπιμότητά της στους μαθητές. Στην ολομέλεια οι ομάδες σε πέντε λεπτά η κάθε μια ανέφερε επιγραμματικά τα θέματα με τα οποία ασχολήθηκε στη δεύτερη φάση και παρουσίασε σε γενικές γραμμές τις εργασίες της. Ακολούθησε συζήτηση και διάλογος για ανατροφοδότηση και αποτίμηση. Οι μαθητές ανέλαβαν την ευθύνη για τη μειωμένη συμμετοχή, αφού οι πανελλήνιες λειτουργούν ως «κολυμβήθρα του Σιλβάμ» για κάθε φυγοπονία. Στη συνέχεια, εστίασαν στις πολλές παραγράφους που έπρεπε να κάνουν στη διάρκεια του σεναρίου και αυτό το θεώρησαν πολύ αρνητικό. Κάποιος μάλιστα ανέφερε ότι αυτό μοιάζει με μάθημα νεοελληνικής γλώσσας πιο πολύ, παρά με μάθημα αρχαίων ελληνικών. Δεν παρέλειψαν βέβαια να επισημάνουν και κάποια θετικά, όπως η αυτενέργεια, το συνεργατικό κλίμα, η διεύρυνση της οπτικής κ.λπ.

Αποτιμώντας συνολικά το σενάριο, θεωρώ ότι χρειάζεται περισσότερο χρόνο, λιγότερες ασκήσεις παραγωγής δοκιμιακού λόγου και καλούς χειρισμούς από την πλευρά του διδάσκοντα. Σε κάθε περίπτωση και υπό τις παρούσες αποτρεπτικές συνθήκες θεωρώ τη βασική στοχοθεσία δυσεπίτευκτη.

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/Α ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Εισαγωγικό φύλλο εργασίας

1. Να εισέλθετε στον ιστότοπο της [πύλης για την Ελληνική γλώσσα](#) και ακολουθώντας τη διαδρομή : Αρχαία ελληνικά, Εργαλεία, Κατάλογος κειμένων να εντοπίσετε το κεφ.40. Να ανοίξετε και να μελετήσετε τις δύο παρατιθέμενες μεταφράσεις του Ε. Βενιζέλου και του Ε. Λαμπρίδη. Κατόπιν να δημιουργήσετε πίνακα με τρεις στήλες, στη μια εκ των οποίων θα αποδελτιώσετε το σημείο του κειμένου στο οποίο αναφέρεται συγκεκριμένο χαρακτηριστικό του ήθους των Αθηναίων, η μετάφρασή του, ένα δικό σας επίθετο ή φράση που θα το αποδίδει.

2. Από τα χαρακτηριστικά που συγκεντρώσατε να επιλέξετε αυτό που, κατά την κρίση σας, είναι περισσότερο σημαντικό και να επιχειρηματολογήσετε για την επιλογή σας σε μια παράγραφο 120 λέξεων.

3. Σε αρκετά σημεία του λόγου μέχρι τώρα ο ρήτορας προβαίνει σε ανοικτές ή συγκαλυμμένες συγκρίσεις με τη μεγάλη αντίπαλο των Αθηναίων, τη Σπάρτη. Θυμηθείτε όσα συζητήθηκαν στα κεφ.37 και κεφ. 39.

Να περιηγηθείτε στις παρακάτω ιστοσελίδες που αναφέρονται στην αρχαία Σπάρτη

<http://www.spartans.gr>

<http://www.sikyon.com/>

Να δείτε ένα από τα παρακάτω βίντεο, διάρκειας 18 λεπτών το καθένα που επίσης αναφέρονται στην αρχαία Σπάρτη. Η επιλογή είναι δική σας ,τα στοιχεία που δίδονται είναι παρόμοια.

http://www.youtube.com/watch?v=0bYXbC8_OIQ

<http://www.youtube.com/watch?v=r5ehowcKpvM>

Αφού λάβετε υπόψη τα στοιχεία που συγκεντρώσατε για το χαρακτήρα των Αθηναίων στην πρώτη δραστηριότητα και το υλικό που συλλέξατε για την αρχαία Σπάρτη να παρουσιάσετε σε ένα κείμενο δύο παραγράφων τις διαφορές στο ήθος των πολιτών των δύο πόλεων, εστιάζοντας την προσοχή σας στα στοιχεία που αναφέρονται στο κεφ.40

Αν υποθέταμε ότι με μια μηχανή του χρόνου μεταφερόμασταν στο παρελθόν σε ποια από τις δύο πόλεις νομίζατε ότι θα ταίριαζε περισσότερο στο χαρακτήρα σας να ζείτε ; Να αιτιολογήσετε την άποψή σας σε προσχεδιασμένο προφορικό λόγο που δε θα ξεπερνά τα 3 λεπτά για τον καθένα.

Φύλλο Εργασίας 1

Η εικόνα της πόλης

«Αγαπούμε δηλαδή και δουλεύουμε την ομορφιά, χωρίς να τη συγχέουμε με την πολυτέλεια, και κνηγούμε τη γνώση και τη σοφία χωρίς για τούτο να χάνουμε τον αντρισμό μας, γιατί χρησιμοποιούμε τα πλούτη μας μάλλον σαν ευκαιρία για έργα παρά για καυχησιάρικα λόγια».

1. Να εισέλθετε στην ψηφιακή βιβλιοθήκη του [Περσέα](#), να εντοπίσετε το έργο του Θουκυδίδη και με τη βοήθεια του λεξικού Liddell-Scott να προσδιορίσετε τη σημασία των παρακάτω λέξεων: φιλοκαλοῦμεν, εὐτελείας.

2. Να ανατρέξετε στους παρακάτω υπερδεσμούς

<http://www.youtube.com/watch?v=7YDKTLQs8M>

<http://www.fhw.gr/chronos/05/gr/>

http://www.eie.gr/archaeologia/gr/chapter_more_2.aspx

Στον πρώτο, θα έχετε την ευκαιρία να παρακολουθήσετε μια εντυπωσιακή ανακατασκευή του Παρθενώνα, στον δεύτερο, θα αντλήσετε πληροφορίες και υλικό για την πολιτισμική ακτινοβολία των Αθηνών την εποχή του Περικλή και στον τρίτο, θα δείτε αναλυτικά τα αρχιτεκτονήματα της πόλης των Αθηνών της κλασικής περιόδου.

3. Αφού λάβετε υπόψη σας όλα τα παραπάνω καθώς και όσα λέγονται από τον Περικλή στον Επιτάφιο θα γράψετε τα συμπεράσματά σας σε ένα άρθρο με τίτλο: «Ευτέλεια, απλότητα και υπερβολή στην Αθήνα του Περικλή».

Φύλλο Εργασίας 2

Η λειτουργία του πολιτεύματος

«Και νοιάζονται οι ίδιοι άνθρωποι και τις ιδιωτικές τους δουλειές και τα πολιτικά, κ' ενώ άλλοι σ' άλλα επαγγέλματα ασχολούνται, όμως γνωρίζουν όλοι τα πολιτικά ζητήματα κατά βάθος, γιατί μόνον εμείς θεωρούμε όποιον δεν ανακατεύεται σ' αυτά, όχι σαν άνθρωπο που κοιτάζει τη δουλειά του, αλλά σαν άνθρωπο άχρηστο-κ' οι ίδιοι άνθρωποι κρίνουνε για τις πολιτικές πράξεις, και προσπαθούν να επινοήσουνε σωστές λύσεις για τα πολιτικά ζητήματα.»

1. Να αναζητήσετε τον τύπο «απράγμονες» στο Λεξικό της Ν. Ελληνικής του Τριανταφυλλίδη που θα βρείτε στον ιστότοπο της Πύλης

Να εισέλθετε στην παρακάτω ιστοσελίδα, όπου μεταξύ άλλων νομικών όρων που αφορούν το αθηναϊκό πολίτευμα ανιχνεύεται ο τύπος «απράγμων» http://www.stoa.org/projects/demos/article_law_glossary?page=9&greekEncoding.

Από την ψηφιακή βιβλιοθήκη του [Περσέα](#) να ανιχνεύσετε στο λεξικό Liddell-Scott τη σημασία της λέξης απράγμων, αφού ανατρέξετε και στα κείμενα που παρατίθενται εκεί.

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω :

α. Να συντάξετε ερμηνευτικό λήμμα για τη λέξη κατάλληλο να δημοσιευθεί σε ηλεκτρονικό λεξικό.

β. Να εξηγήσετε, γιατί η απραγμοσύνη δεν θεωρείται χαρακτηριστικό του Αθηναίου πολίτη σε ένα σύντομο κείμενο 150 λέξεων.

2. Λαμβάνετε μέρος σε μια εκστρατεία ευαισθητοποίησης των συμμαθητών σας για συμμετοχή στην επίλυση των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η μαθητική κοινότητα. Αναλαμβάνετε να κατασκευάσετε με όποιο ηλεκτρονικό μέσο επιθυμείτε ή γνωρίζετε καλύτερα τη χρήση του (π.χ. νυνοx, prezi, movie maker) μια αφίσα παρακίνησης, στην οποία θα αξιοποιήσετε όσα γράφει εδώ ο Θουκυδίδης και η οποία θα αναρτηθεί στο blog του σχολείου.

3. Να ανατρέξετε στην παρακάτω ιστοσελίδα που αφορά τη δημόσια οικονομική πολιτική της Αθήνας

http://www.fhw.gr/chronos/05/gr/economy/400civil_misthoi.html.

Να παρακολουθήσετε το παρακάτω βίντεο από την κωμωδία του Αριστοφάνη «Αχαρνής» http://www.youtube.com/watch?v=qxnbVXWX_uk, όπου ο Δικαιοπόλις καυτηριάζει την απροθυμία των βουλευτών να πάρουν αποφάσεις για τον πόλεμο και στηλιτεύει τη διαφθορά.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω θα προετοιμάσετε τα κύρια σημεία μιας ομιλίας που θα διαρκεί επτά λεπτά και θα αναφέρεται στα μελανά σημεία του αθηναϊκού πολιτεύματος.

Φύλλο Εργασίας 3

Η συμπεριφορά απέναντι στους συμμάχους

«Και είμαστε αντίθετοι προς τους περισσότερους και στις καλές μας πράξεις, γιατί δεν κάνουμε φίλους εκείνους που μας ευεργετούν, αλλά εκείνους που ευεργετούμε εμείς. Πιο σίγουρος φίλος είναι όποιος έχει κάνει το καλό, έτσι ώστε να το διατηρεί σα χρέος από τον άλλον με την καλή του προαίρεση σ' εκείνον που αυτός την έδωσε. Εκείνος όμως, που χρωστάει αντίχαρη, δεν είναι τόσο πρόθυμος, ζέροντας πως θ' ανταποδώσει μια παλιά γενναιοψυχία, κι όχι για να του χρωστούνε χάρη αλλά σα χρέος. [2.40.5] Και μόνοι εμείς παρέχουμε την ευεργετική μας βοήθεια χωρίς δισταγμό στηρίζοντάς την όχι στον υπολογισμό του συμφέροντος, αλλ' από πίστη στην ελευτερία.»

1. Σταδιακά η Δηλιακή συμμαχία μετατράπηκε σε Αθηναϊκή ηγεμονία. Να εισέλθετε στην παρακάτω ιστοσελίδα <http://www.fhw.gr/chronos/05/gr/politics/210years50.html> και ανοίγοντας όλους τους υπερδεσμούς που εμφανίζονται να αποδελτιώσετε τους παράγοντες που οδήγησαν στην κυριαρχία των Αθηναίων

2. Να εισέλθετε στον ιστότοπο <http://www.mikrosapoplous.gr/thucy/vivlia/contents.htm>, να εντοπίσετε και να μελετήσετε τη μετάφραση του Ελ. Βενιζέλου στο διάλογο Αθηναίων - Μηλίων. Κατόπιν να δημιουργήσετε πίνακα με τρεις στήλες εκ των οποίων στην πρώτη θα φαίνεται το σημείο του κειμένου, στη δεύτερη η μετάφρασή του και στην τρίτη ένα δικό σας χαρακτηριστικό του ήθους των Αθηναίων. Να συγκρίνετε τον πίνακα με εκείνον που δημιουργήσατε στο εισαγωγικό φύλλο εργασίας.

3. Να διαβάσετε το κείμενο <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=149992>. Πρόκειται για ένα άρθρο του καθηγητή Μ. Τιβέριου σχετικά με τη συμπεριφορά των Αθηναίων στο απόγειο της δύναμής τους. Λαμβάνοντας υπόψη τα δεδομένα της δραστηριότητας 2, όσα διαβάσατε και τα λεγόμενα του Περικλή να συγκεντρώσετε τα συμπεράσματά σας σε ένα κείμενο με τίτλο :

«**Αλήθειες και ψεύδη για τη σχέση των Αθηναίων με τους συμμάχους τους**».

Επιλογικό φύλλο εργασίας

1. Να αναζητήσετε στο λεξικό του Τριανταφυλλίδη, που θα βρείτε στον ιστότοπο [της Πύλης](#), τη σημασία της λέξης «βραχυλογία». Κατόπιν να κάνετε «αποστολή στα σώματα» και να διαβάσετε τις δύο αναφορές που προκύπτουν. Τέλος, να εντοπίσετε και να αποκαταστήσετε τις βραχυλογίες με διαφορετικό χρώμα στο κείμενό μας, αφού το αντιγράψετε κι επικολλήσετε στο Word.
2. Να εισέλθετε στον ιστότοπο της [Πύλης](#) για την Ελληνική γλώσσα και ακολουθώντας τη διαδρομή: Αρχαία ελληνικά, Εργαλεία, Κατάλογος κειμένων να εντοπίσετε το έργο του Ισοκράτη, «Παναηγυρικός». Να μελετήσετε από τη μετάφραση της Στέλλας Μπατζάκου το τμήμα 4.100-109. Να συγκεντρώσετε σε πίνακα τις ομοιότητες και διαφορές των δύο κειμένων.
3. Αφού λάβετε υπόψη σας όλα όσα μελετήσαμε να συγκεντρώσετε τα συμπεράσματά σας σε ένα άρθρο με τίτλο: «**Οι δύο όψεις της Αθηναϊκής δημοκρατίας**».

Ζ. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Το σενάριο θα μπορούσε να επεκταθεί και να εμπλουτισθεί με την παρεμβολή άλλων αρχαίων κειμένων που είτε σχετίζονται με το δημοκρατικό πολίτευμα θεωρητικά (π.χ. Αριστοτέλης, «Πολιτικά», Πλάτων, «Πρωταγόρας») είτε αποτυπώνουν την αντιμετώπιση του πολιτεύματος και των θεσμών από τους απλούς πολίτες (π.χ. κωμωδία, ρητορικοί λόγοι), ώστε να δοθεί μια πιο σφαιρική εικόνα. Επίσης, οι μαθητές θα μπορούσαν με την καθοδήγηση του καθηγητή τους να δημιουργήσουν ένα ηλεκτρονικό φόρουμ διαλόγου σχετικά με τη συμμετοχική δημοκρατία. Ο ρόλος του καθηγητή στην περίπτωση αυτή θα συνοψιζόταν στην επιλογή συγκεκριμένων αρχαιοελληνικών κειμένων που θα αποτελούσαν τη βάση τις διαδικτυακής συζήτησης.

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Η συντάκτρια θεωρεί ότι οι δραστηριότητες είναι «λίγες στον αριθμό, για να μπορούν να υλοποιηθούν και να παρουσιαστούν σε μια διδακτική ώρα, έτσι ώστε να υπάρχει σχετική αυτοτέλεια με δεδομένο το γεγονός ότι το μάθημα διδάσκεται για μια ώρα εβδομαδιαίως». Στην πράξη αποδεικνύονται πολλές και αυτό αποτελεί και τη βασική αδυναμία του σεναρίου κατά τη γνώμη μου. Το σενάριο τελικά απλώθηκε σε διάστημα έξι εβδομάδων και ο χρόνος κυλούσε χωρίς ορατό τέλος. Οι μαθητές δεν συνάντησαν ιδιαίτερες δυσκολίες στην υλοποίηση του σεναρίου, ωστόσο, όμως μου έδωσαν την εντύπωση ότι κάνουν «αγγαρεία», την εντύπωση ότι κωλυσιεργούν και ότι ασκούν παρελκυστική τακτική, για να ανακυκλώνονται οι ίδιες δραστηριότητες. Ευχάριστη έκπληξη αποτέλεσε η παρουσία μαθητών που αγκάλιασαν πιο θερμά την προσπάθεια, μαθητές που δεν έχουν την ετικέτα του «αριστούχου». Η συμμετοχή των «καλών» μαθητών υπήρξε αρκετά περιορισμένη, γεγονός που αποκαλύπτει το μέγεθος της χρησιμοθηρίας και της αλλοτρίωσης. Το γεγονός ότι δανείστηκα χρόνο και από κάποια άλλα μαθήματα, αποτυπώνει εύγλωττα και τους ρυθμούς με τους οποίους κινήθηκαν συνολικά οι μαθητές. Βέβαια, η προσπάθεια άξιζε τον κόπο, αφού υπήρξε εμπλοκή (όχι ίσως στα επιθυμητά επίπεδα) των μαθητών, σε ένα μάθημα που

ούτως ή άλλως το μάθημα είναι κυριολεκτικά καταδικασμένο. Στα θετικά κατατάσσω και τον γόνιμο προβληματισμό που αναπτύχθηκε γύρω από πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα, καθώς οι μαθητές ήταν ευεπίφοροι σε διάλογο και συζητήσεις και λιγότερο ενθουσιώδεις για δραστηριότητες που απαιτούν συγγραφή ευρύτερων κειμένων, στη βάση συγκεκριμένων προδιαγραφών.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Βαρμάζης Ν. Δ. 1999. Διδακτική των αρχαίων ελληνικών. Από την παράδοση στην ανανέωση της διδακτικής μεθόδου. Εκδόσεις Πατάκη.
2. Κουτσογιάννης Δ. Διδακτική Φιλολογικών μαθημάτων και ΤΠΕ στο Επιμορφωτικό υλικό για την εκπαίδευση εκπαιδευτικών, σελ.53-78, Απρίλιος 2008. Πάτρα.
3. Ματσαγγούρας, Η. 1999. *Θεωρίες Μάθησης*. Αθήνα: Gutenberg.
4. Ξωχέλλης, Π. 2005. *Ο εκπαιδευτικός στον σύγχρονο κόσμο*. Αθήνα: Τυπωθήτω.